

АСҚАР МАҲКАМ

ТАВАЖЖУҲ
Шеърӣ китса

"Мовароуннаҳр"
Тошкент - 1993

Бисмиллаҳир роҳманир роҳийм.

...Араб саҳроларининг қора-қўнғир тошларига бод чалган оёғимни босиб, тавалло қилдим: Эй Бор Худо, бир хор юртдан келган хокистар бандаман, хорликлар басдир, бизни ҳам азиз қил! Эй Бор Худо, авлиёлар ва валийуллоҳларнинг хору-зор мазорларидан келган бир хирқапўшман, авлиёуллоҳларинг ҳурмати мазорларимизни азиз қил! Эй Бор Худо, сенинг даргоҳингда биргина мазлум бўлса, ул-да бизмиз; биргина хор бўлса, ул-да бизмиз; биргина азиятпеша бўлса, ул-да бизмиз; биргина хоксор бўлса, ул-да бизмиз; бирда жоҳил бўлса, ул-да бизмиз... Эй Бор Худо, бизни ҳам солиҳ ва комил бандаларингдан қил! Эй Бор Худо, бизни ҳам Одам қил!...

Мен Тангри уйига таважжуҳ айлаб такрор ва такрор тиладим: Эй Бор Худо, бизга раҳм қил!...

Охиратобод юртнинг марқаду мазорларида, жаноби сарвари олам, ул зотнинг чаҳорёрлари равзалари қошида дуо қилдим: Эй Бор Худо, бизга Динимиз ва Ватанимизни қайтариб бер!..

Муаллиф

ТАВАЖЖУҲ

*Заҳриддин Муҳаммад Бобур Мирзо
рўзгорига доир шеърий қисса*

Муқаддима

Топмадим, теурий шаҳрудлар аро
балиқлар мендан-да хароб эдилар.
Заъфар таналари узра тиллолар
дарахт сочларида зардоб эдилар.
Топмадим илоҳий чорраҳаларда
орифлар карвонин сарбонларини,
жаҳоний хирмонни тўнди ўғрилар,
сичқонлар кемирди девонларимни.
Топмадим, манглайим лавҳин синдириб,
бир чизги - бир ёзмиш, бир толе, бир тож.
Қабрлар томоғин йиртиб дод солди,
ҳар чаноқ устида кўрдим чақир тош.
Топмадим нигорон фалак беваси —
моҳитоб исматин бузган кўзларни,
мен кўрдим шамоллар оғушида маст
ҳомила боғлаган самбит қизларни.
Топмадим, аъмоли дунлардан дунроқ,
толеи тундан-да тунроқ, юпунроқ...

Кўрдимки, борларнинг песи ҳам холдир,
ўзимдек бир ҳақир топмадим бироқ...
Топмадим, эй дилим, эй дил, эй дилим,
Эй кўнглим, эй кўнглим, девона кўнглим!
Сен - қайда?.. Мен - қайда?.. Маконинг -
қайда?..

Ўзимнинг яқомга етмайди кўлим.
Топмадим, эй кўзим, эй кўз, эй кўзим,
эй чашшим, эй чашшим, эй бийно чашшим!
Сен қайда, мен қайда, маконинг қайда?
Гуноҳкор заминда гуноҳкорлар ким?..
Топмадим, шабистон васвасалари
томирим оралаб оқдилар гувлаб.
Лабларим қақради, кучоғим куйди
ва ... сўфий қизини кетдим ўғирлаб.
Топмадим, на ундан баҳра, на ўздан.
Қилдек бир қиличман, қинга сиғмадим...
Девона айлади оқибат бу Ишқ,
ерларни юмдалаб, дод деб йиғладим.
Топмадим - руҳимнинг гадоларига
биров на нон берди, биров на боқди,
сўнгагим санчилиб қолди йўлларда,
сочларим оқарди, қароғим оқди.
Топмадим, хонақоҳ остонасидан
на ному на нишон қолдирди мулҳид,
улоқдим дарбадар, мазгил - бамазгил,
меҳрни ит еди, кўнгилини ҳам ит.
Топмадим, дедимки: "Эй ой, эй бева,
сени ҳам никоҳлаб олдиларми, айт!
Махлуқлар яралди одам шаклида,
хокипо мозорлар узра оқибат,

Топмадим, қўрғонлар соҳиби қани?
Ёлдилар кўнгиллар қопқасин қулфлаб.
Сен кимга кераксан, эй бесоҳиб жон?
Кимники истадинг кетдилар... туфлаб.
Топмадим, анисам, кўйлагингни кий,
Тун келди, ким келди кўзларим бўғди.
Йигитлар ўрнида ётди хоинлар,
Келинлар ўрнига доялар туғди.
Топмадим, шоҳлардан кейин бешоҳлар
эшакдек миндилар тилло тахтларни,
бир карра зинодан бўлган болалар
бир карра зинога сотди халқларни...
Топмадим, эй ашким, фируза ашким,
кўзларим ҳавзида балиқлармиди?
Қоп-қора абрлар аро юлдузлар
фалакка сочилган тариқлармиди?
Топмадим, қонимга белаб илкимни
артаман кўксимдан ишқинг доғларин.
Асҳоблар жасадин чуқурларида
чумоли излайди дил ушоқларин.
Топмадим, бул нафси балолар ичра
нафсига подишоҳ на хосу на ом.
Тупроқни едилар, токи бир куни
тупроқ ҳам уларни егунча тамом...
Топмадим - на шукуҳ, на шон, на шифо,
қъримда яшадим макнун, озурда.
Суягим сарғарди, юзим сарғарди
дарвешдек улоққан маҳтоб остида.
Топмадим, ҳар гиёҳ бандидек титраб,
баҳорлар мисоли ўтдим беқадр.
Жаранглаб сочилган қорлар - нидолар

Аллоҳнинг энг сўнги оятларидир.
Топмадим, қоп-қора сочларин ёйиб,
йиқилди яланғоч осмон бурдаси.
Дарёлар хуржунин тепшикларидан
тўкилган тошлардир тўлқин мурдаси.
Топмадим - сарғарди пари осмоннинг
ҳилоли, қамари, қоши қалами.
Руҳимда оҳ урар мендан-да бурун
телбавор банданинг фано алами.
Топмадим - мен ўнган жаннат маъволар
боқарди кеч кузак танаси каби,
аччиқдир ҳар неки ўтиб кетгандир,
аччиқдир ҳаттоки ёрларнинг лаби.
Топмадим, эй Бобур, дайри фанода
тулпорлар туёғи қадар собир эр,
ё Тангрим, оламда шундай мард бўлса,
шафқат қил, ул эрни аввал менга бер!
Топмадим, эй Бобур, мардуд тунларда
Андижон хокидек чимдимгина ер.
Ё тангрим, оламда шундай хок бўлса,
карам қил, ул ерни аввал менга бер!
Топмадим, эй Бобур, на бирор одам,
на ватан, на мазор, на ёру на меҳр.
Ё Тангрим, иймонни саломат қилгил,
ё Тангрим, осон қил, ўзинг мадад бер!..

МИРЗО БОБУР ТАЗАРРУСИ

Тишларин гизлади очун ганжлари,
дедим: Эй бас, фано ҳаққи - кафаним...

Мен келдим адашган дарёлар каби,
қисмат тўлқинида чайқалди таним.
Бир тубсиз жаҳаннам эди ул офат
ва иблис измида тентидим мардуд.
Шояд бир бокира сабоҳ олдидан
бу мажнун руҳимдан чекинар вужуд.
Биримиз подшоҳу биримиз гадо,
яшадик босирқи туш янглиғ ўтрук.
Одамзот яралган бу кўҳна дунё
ўнг соҳил сориға элтгувчи кўприк.
Унутдик бул кўприк сўл томонида
умримиз ҳаққини, қазо ҳаққини.
Қай ёнда бир мўмин кўрсак ўлдирдик,
бўғизлай бошладик Худо халқини.
Минг дордан қочмоқлик мумкиндир ёки
етолмас ҳеч қачон қувиб юрганлар,
аммо бул сиротдан осон ўтолмас
игна тешигидан ўтиб кўрганлар.
Одамзот туғилмас ўз хоҳиши-ла,
не турфа маконда, не ерда яшар.
Минг йилда бир топар Ҳақиқат йўлин,
сўнг яна йўқотиб йўлдан адашар.
Эй Бобур, маломот қилма дунёни,
Ҳазрати Одамнинг бузма тушларин.
Вужуд қафасидан бир дарча очдим,
фалакка кўйвордим руҳим қушларин.
Майли, сен истасанг тожим ёндириб,
Яссавий баайниҳ ерга ботайин.
Юлдузлар қоврилиб ётган бу тунда
ё Раббий, мен ерда қандоқ ётайин?!
Эй вужуд қуллари, фано итлари,

ижтиҳод боғламанг суягингизга,
тирсиллаб турган бу ҳарис тошингиз
умрбод осилмас кўрагингизга.
Эй вужуд қуллари, фано итлари,
косаи дайрни тўнтаринг буткул,
бул коса қаърида тўзғиган чангу
сиртида тўзғиган бир зарраи кул.
Эй вужуд қуллари, фано итлари,
руқингиз гавҳарин пок тутинг баддан.
Танангиз дарахти чириб битмасдан
бир кўнгил узлатин тутингиз ватан...
Қурбонлик келтирар ҳар тун яна ой
меҳрсиз тоғларнинг нигоҳларида,
чирсиллаб кул бўлар сочлари тилло,
қоп-қора даранинг ўчоқларида.
Қурбонлик келтирар ҳар тун юлдузлар,
фалакка сочилган хунлари ёруғ-
сиз-чи, айш сурдингиз гулрухлар билан
танаси юлдузлар қонидек тотлуғ.
Ҳақиқат даштида зикр тушганда
Аллуҳнинг яланғоч, оч бандалари,
сиз-чи айш қилдингиз, нигоҳингиздан
йилтираб сирғалди нафс маддалари.
Улар ҳақ йўлига тушганда йиғлаб
беш кунлик умрнинг ишқидан кечиб,
сиз аёл қўйнига кирдингиз сармаст,
фосиду қонюқи танангиз ечиб,
Ҳақиқат кунжида ётганда қақраб,
девона руҳидан жудо ошиқлар,
парилар қорнида қонингиз қизиб,
сиз "дунё" дедингиз, аё фосиқлар!..

Сочлари ўралиб саксовулларга
сахрода ётганда бир ит, бир Мажнун,
мурдор танангизни уйғотмоқ учун
қошингизда қотди минг битта хотун...
Тикилдим дунёнинг сўқир кўзлари
менинг нигоҳимга тўқинмадилар,
тикилдим, қотиллар қонга қон ичди,
тавба қилмадилар, ўкинмадилар.
Термилдим, даҳрнинг кўр кўзларидан
бир нур таралмади, бир шикаста нур,
термилдим, термилдим, баногоҳ билдим,
ки, дунё кўр эмас, менинг ўзим кўр!
Думалаб келдилар қонга беланиб,
сочлари тўзғиган кесик каллалар,
тушларимга кирди вовайло қилиб
гоҳо шармандалар, гоҳо бандалар.
Ғазотнинг муборак онлари етди,
шаҳидлар жонида бошланди исён,
тоғларга оҳиста бургутлар инди,
Улуғ тоғ устида гўё Темирхон...
Нур инди шамширлар тигига кўкдан —
қонларга бахш этди руҳилло сафо,
шеър айтди Яссавий қаландарлари,
дуога кафт очди Авлиё Ато.
Кўзларда ярақлар илоҳий шуо —
ҳақиқат офтобин шаъшаалари,
милтирай бошлади жаҳолаттоҳлар,
қони қоқ қақраган қалбларнинг қаъри...
Юз йиллик чуруган гавдалар аро
илвириқ жонларга қарамас ҳеч ким,
машомлар боғида чаҳчаҳлайди бўй —

шаҳидлар қонидан таралган насим.
Азалий ўнгиган таналар ичра
ажалга интизор жонлар титрайди,
жувонмард йигитлар руҳи юксалар,
беиймон кимсанинг куни битмайди.
Тулпорлар туёғи чақнаган тунда
ҳар йигит жонига боғловлик ришта —
йиғлама, ғазотнинг пок сингиллари,
сочларинг ерларга солма, Фаришта.
Йиғлама, ғазотнинг ҳалол Туллари,
эримиз қайда, деб оҳ чекма зинҳор.
Қабрлар оралаб, мозорлар кечиб,
танасин истама, Руҳи томон бор!...
Боравер, ғазотнинг ҳалол Беваси —
оёғинг остида ётган жисммас!
Оёғинг остида ётган бу жўмард
Ҳақиқат даргоҳи сари учмиш, бас...
Ҳасрато. Осафо. Дардо. Дариғо.
Енгларда пичоқлар ярақлаб ўчди.
Не бир мард йигитнинг руҳи танадан
ювуқсиз ва ҳаром кўйида кўчди.
Ё Раббий, тоғларнинг қорлари куйсин,
булоқлар чарақлаб оқсинлар қуйи.
Қушхона пойида яшаган итдек
Бобуринг бу олам ҳаққидан тўйди.
Ё Раббий, тўзонлар бандини кўйвор,
маҳшаргоҳ саҳнини кўрай кўз билан.
Қирқ битта жувоннинг лаззатин сўрган
султондек ишратдан чарчадим дилдан.
Ё Раббий, қиёмат кунига еткур,
ёзуғим қонларин ичай косада.

Темурий эсам-да, Мирзо эсам-да,
мен - банда, мен - банда, мен - банда...
Ё Раббий, илкимда паймона - тўлдир,
кўнгилдек лаболаб бўлсин-да, синсин,
Ё Раббий, тўрт юзу қирқ тўрт сўнгагим
ҳарбаларда сингунча сенга сифинсин!
Тун кечар. Юлдузлар хира ва совуқ.
Аёзли тонгларнинг тақаддус боди,
бир ёнда - гуноҳлар, бир ёнда - армон,
бир ёнда Ватаннинг азоси, ёди...
Ловуллар ой аро фалак доғлари,
сирғалар булутлар узра бир тобут.
Пойида дарёлар ётмишдир ўлиб,
устиди ярақлар кўрғошин совут.
Қамишзор чайқалар лашкароғҳ каби,
қонига беланиб куйлайди азал.
Кўз ёшлар сизилиб оққан жисмидан,
тикилар сипоҳлар ёзмиши - ажал...
Тулпорлар томоғин йиртиб кишнайди,
уларнинг ортидан тойчоқлар келар.
Лашкарлар жон берар фалакка боқиб,
қалқондан оққан қон ой юзин белар...
Фалакда юлдузлар камайган сайин,
заминда кун сайин кўпаяр гўрлар.
Далалар бағрида тулпорин қучиб,
тупроққа айланиб борар ёвқурлар.
Оқибат авлиё каби тўлин ой
тун бўйи ёқади уларнинг шамъин.
Қон юқи қизғалдоқ бўлиб гуллайди
лашкарлар жисмига тўймаган замин.
Кафанлик келтирар оппоқ тумандан

далалар бағрига фаришта субҳлар,
ул шамънинг шуъласи инган дилларда
шамширлар тигидек улғаяр руҳлар.
Оҳ, Бобур, тиловат қилгил, тавба қил,
ибодат келтиргил мардлар ҳаққига.
Бир банда бўлсанг-да, одам бўлсанг-да,
сен ахир Мирзосан Аллоҳ халқига.
Оҳ, Бобур, тиловат қилгил, тавба қил
ва намоз келтиргил шаҳидлар ҳаққи.
Бир банда бўлсанг-да, бир жон бўлсанг-да,
сен учун қон тўкди Худонинг халқи.
Оҳ, Бобур, тиловат қилгил, тавба қил,
калима келтиргил шаҳидлар учун.
Бир банда бўлсанг-да, бир шоҳ бўлсанг-да,
бутун халқ сен учун қон тўкди, нечун?!
Оҳ, Бобур, тиловат қилгил, тавба қил,
изн бер, валийлар Қуръон туширсин.
Гар подшоҳ бўлсанг-да, мирзо бўлсанг-да,
дарвишлар Худо-чун зикр тушишсин...
Оҳ, Бобур, тиловат қилгил, тавба қил...

МИРЗО БОБУРНИНГ ҚАЗО ВА ҚАДАР ҲАҚИДА ҲЙЛАГАНЛАРИ

Саҳролар сув бўлар, чашмалар туман,
чирмалар қуёшнинг ўтлуғ камари.
Оқибат юз бурар авлоди башар
охират Моликин боргоҳи сари.
Оқ кафан барини юзига суртган
зоҳидлар қошида турар орифлар,

кўзлари ўйилган шоҳлар ортидан
оҳиста рахт тортар аҳли соиблар...
Анжирзор боғлардан таралар анбар,
товуслар бағрида ҳазрати Ҳавво.
нақадар бокира жуфти ҳалолсан,
о, покруҳ сабия, сочлари савдо.
Ошиқлар унутар тарсу ҳаросда
энг олий хилқатнинг жодуларини,
бир оққуш қаноти билан яширар
судрасиз сийнанинг олуларини.
Ғаззолий айтгандек: "Эй аҳли башар,
шу қадар пастсанки, ҳатто итмассан..."
Иймон гўробига тириклай киринг
гўру ойинингиз куйиб битмасдан.
Иблис муридлари кезарлар беҳуш,
лаънат муҳри аён қаншарларида.
Порилар минг битта малоик қони
тутунсиз оловнинг ханжарларида.
Иқтидо қилганлар муфлису дунга
бўғзидан қон янглиғ пуркар тавбасин.
(Оҳ, Аёл, тариқча гуноҳинг бўлса,
ҳарам оҳулари сени асрасин!..)
Осийлар тентирав ҳиссиз, садосиз,
борлиқ узра ҳоким молихулё.
Кўрдилу кардиллар қулоғин ёрар
Борбад юлдузидан янграган хунё.
Шукрки, сен борсан, ё рўзи маҳшар,
шукрки, сен борсан, эй улуғ азоб.
Ташна замин узра майи нур қуяр
ошиқлар жомидек лаболаб моҳтоб.
Ё Раббий, минг қатла ўзингга шукр,

зиёда кўрмассан бунда ҳеч кимни.
Жисмим адо бўлар, жоним жон узар,
жаҳим оловлари чирмар жисмимни.
Кимса кўнгил учун сўрмас ақалли
шаҳаншоҳ Бобурнинг суворийларин,
аммо бани башар оёғин ўпар
ҳазрати Ийсонинг ҳаворийларин.
Кумуш абр ичра нури илоҳий
етмиш минг йилдирким сизларни излар,
битта Гўрўғлини яратмоқ учун
минг бор ҳайзо бўлган муслима қизлар...
Нақшинкор узанги ичра оёғинг
ердан айро эди, ўлимдан ғофил.
Оҳ, Бобур, гуноҳинг бошигдан ошди,
Оҳ, Бобур, тиловат қилгил, тавба қил...
Эй, Бобур, сен вафо истаган итсан,
вафосиз дунёни кечдинг мукаддар.
Яралган неки бор - қурту қумурсқа
барида бир қазо ва бирдир қадар...
Мен нима истадим? Шавкатми? Бахтми?
Қўлимда тиг, кўксим саҳросида Қайс.
Ичганим — кўнгиллар ичра илонлар
шоҳкосага солган заққум эди, бас...
Эътимод қилмадим иблис мақоми —
салтанат фитнасин шотирларига,
ҳар лаҳза юз бурдим Худованд ҳаққи
эътизол оламин мункирларига.
Ровийлар очдилар синоат лавҳин,
дедилар: "Эй Мирзо, ёзмишинг қаро..."
Иброҳим Луддининг ёй ўқи янглиғ
жануб боди қолди сўнгагим аро.

Ҳиндукушга боқдим, онам чехрасин
хотирамга солди кумуш жиғалар,
ботин самоъ рақсин этдилар адо
бомдодларда уйғоқ, ҳур болиғалар.
Ё Борхудо. туман жаҳонгирдан сўнг,
Қуръон, қалам, қилич тутган фонийман.
Ё Борхудо, Темур наслидан сўнгги
бодиялар кечган Андижонийман.
Мудом таъқиб қилди сўлу соғимдан
боболарим руҳи зору интизор.
тушларимга кирди туёқлари туғ,
рутубатли бухор ичра бир тулпор.
Булут саночини йиртиб оҳиста
дарвиш косасига тўкилганда ой,
мен ҳарамни эмас, Ёрни соғиндим,
хонақоҳга бошла, эй буюк гадой!..
Сўйлагил недур Ишқ, недур бандалик?
Қиёмат не сўйла ва недур қазо.
Хазон мавсумида хунрез боғларда
нечун муҳаббатдан қолди бир асо...
Юзу йигирма тўрт минг пайғамбардан
ҳар тун очиб берди янги бир маъно —
мувоқабат ичра масту мустағриқ
вахдат камандида ётган авлиё.
Хоки таним маним, аё, мазҳарим,
манглайим тошига магар чекмишлар:
Заҳриддин - сўнгги темурийзода,
жамий кўргуликлар чекига тушар...
Хоки таним маним, аё, мазҳарим!..

МИРЗО БОБУРНИНГ МУРОҚАБАСИ

Қисмат кундасига толе талашиб,
саждахоҳ бошимни тиккан қурбонман.
Кўнгил ҳовузига отилган тошдан
даҳр лабларига сочилган қонман.
Қазо ўрларига унсиз йиқилар
тўрт азал унсурнинг азал қалъаси,
қароғим тубида жизиллаб куяр
ярадор оҳунинг кўҳна яраси.
Бир асо келтиринг ва битта кулоҳ,
гўдаклар эшакдек минсин тахтимни,
сен қулма, сен кулма фақат, бешкунлик
тупуғи шаробу туклари тилло...
Дунёни киндикдек чуқур фаҳм этган,
олтин тож остида асралган калланг,
кўраман лаҳадга қандоқ яраркан,
минг битта паризод ялаган тананг.
Нажасу қон ила таъмом тўлдирдинг
энг улуғ карвоннинг чуқур изларин,
сен номус қонига қонсираган сағ,
бир умр зўрладинг қисмат қизларин...
Нима қолди авлод-аждодларингта?..
Буюк бир кечмишдан хайру садоға?..
Томоғимни эмас қўлимни тутдим,
осмон — кўкраклари тўла зардоба!..
Эй Ёр, осмонингни йиртиғи менман,
очсам жигарларим оқар хунолуд,
эй Ёр, лаҳаддан-да чуқурроқ ерман,
тутсанг фақат тубсиз жомда бода тут...

Эй Ёр, чўққи узра ўлган бургутман,
лошимдан-да қўрқар ўлаксахўрлар.
Энди Бобур эмас, тошдек сукутман,
ё, Арҳамарроҳим, қаёқда гўрлар?..
Эй Ёр, қарсиллаган тошлар овози —
дараларга ботган барс панжалари,
Эй Ёр, чил-чил кўнгил сазоси озми,
яна қай бир алам исканжалари?..
Эй Ёр, фаришта Ёр, даҳр саҳнасида
менга насиб қилди мушкул мўминлик,
аммо нечоғ оғир бир жон ичинда
бир бор туғилмоқлик, минг бор ўлимлик...
Эй Ёр, дилхаста Ёр, олам уйида,
мудом меҳмон кутдим, душмон кузатдим,
сўл қўлимда қилич тутдим, валекин
соғ қўлимда зинҳор шароб узатдим...
Эй Ёр, шикаста Ёр, бу хонақоҳда
"тақаддум баҳси"* да чарх урмадим маст,
қисмат қалам тутди икки илкимга,
одам юлқиб олди уни қасдма-қасд.
Эй Ёр, гуландом Ёр, бу дайри дунда
тубан кетган сайин кетдилар бадар,
одам фарзандларин еган ул чоҳнинг
қирғоғига чўкдим мункир, мукаддар.
Эй Ёр, ҳурлиқо Ёр, бу қаро ерда
тупроқ оғушидир аслида висол,
қолган оғушларнинг бари эртанги
замин дийдорига тўқилган тимсол...

*Навий ибораси

Эй Ёр, меҳрибон Ёр, ҳамма ўтқувчи,
ҳама бесаранжом, ҳама нофаржом, —
ажал хато қилиб минг йил яшасин,
ерга кирмас экан одам жисми хом...
Эй Ёр, вафодор Ёр, мени маъзур тут,
Нима дедим кўнгул ройишидир ул,
мени яна не-не куйга солурсан,
эй кўнгул, эй кўнгул, эй телба кўнгул!..
Бирда Мусҳаф, бирда заҳру заққумда
қилич сопин қаттиқ ғижимлади кўл,
аммо танҳо сенинг амрингдир вожиб,
эй кўнгул, эй кўнгул, эй телба кўнгул!..
Менинг сувратимга дил боғлама, дўст,
замиримда зиндон ичрадурман — қул,
ковок бўғзида бир мор ташлаган пўст —
эй кўнгул, эй кўнгул, эй телба кўнгул!
Мен-да ёри зорман, мен-да хору зор,
мен-да Мажнун, мен-да бир беасар гўл,
силсилалар қатор, салсабил қатор,
эй кўнгул, эй кўнгул, эй телба кўнгул!
Қисматингни аён айладинг охир,
мендан қолажак кул, сендан қолар кул,
эй менинг бағримга кўнган мусофир,
эй кўнгул, эй кўнгул, эй телба кўнгул!
Ким йиғлади — осмон, ким йиғлади —
қон,
ким йиқилди тепиб ўтди ёвуз гул,
қайга кетар бўлдинг, хайр шодравон,
эй кўнгул, эй кўнгул, эй телба кўнгул!
Маснад ғорларида, ҳарамларида
дунё неъматига тўйдинг, ҳазир бўл,

бир зум тирик ёттил замин тагида,
эй кўнгул, эй кўнгул, эй телба кўнгул!
Хобларимга кирар магар бир тилсим,
ердан фалак қадар гул тўшалган йўл.
Бу йўл бошида ким? Охирида ким?
эй кўнгул, эй кўнгул, эй телба кўнгул!
Қирқ бир ҳужра ичра қирқ битта ҳавас,
дарвозадан чиқдинг бешарм, беғусул,
соҳилга етдинг сен, дарёга эмас,
эй кўнгул, эй кўнгул, эй телба кўнгул!
Сенинг манзилинг кўп, мен-да отлиқман,
гоҳ раҳмону расул, гоҳ айшу усул,
сен ҳам ошиқ эдинг, мен ҳам ошиқман,
эй кўнгул, эй кўнгул, эй телба кўнгул!
Аёғим етганча кетарман дедим,
томоғимни ёрди навҳаи булбул,
сен бир гадо эдинг, мен подшоҳ эдим,
эй кўнгул, эй кўнгул, эй телба кўнгул!
Юзимизда на нур, на ойнинг доғи,
бир афсона эди, афсун эди ул,
забонингни сўриб кетди ширмоҳи,
эй кўнгул, эй кўнгул, эй телба кўнгул!
Аёқости бўлар оқибат ҳар туғ,
шоҳу шоир бўлиб англаганим шул,
аёғингдан чалиб кетди боди сурх,
эй кўнгул, эй кўнгул, эй телба кўнгул!
Сенми итга ваё ит сенга улгу -
то гўргача кўнгил, менга кўнгул бўл,
оғзинг қону лабинг қонолуд кулгу -
эй кўнгул, эй кўнгул, эй телба кўнгул!
Армон шоҳқосасин қоплади моғор,

юзларимда ажин - занжир, тушунгил,
шабларингда шингил юлдуз -узумзор,
эй кўнгул, эй кўнгул, эй телба кўнгул!
Неча кесилган бош тутдинг бу қўлда,
ўзинг бошингни-да кестилу сўнгил,
бир оёгинг гўрда, бири сунбулда,
эй кўнгул, эй кўнгул, эй телба кўнгул!
Бизгача бул қисса минг бор ўқилди,
сариф авроғини тағин очди ул,
суягим қарсиллаб ойга тўқинди,
эй кўнгул, эй кўнгул, эй телба кўнгул!
Анда орим қолди, анда қолди жон,
туз, оҳ, Заҳриддин, Муҳаммадий бўл!
Ичиб бўлдим, ичгил, илкимдаги қон,
эй кўнгул, эй кўнгул, эй телба кўнгул!
Қазо камонидан тўрт ён отилдим,
мен санчилган ерга етмас ҳеч бир қўл,
сени дарёйи Ҳақ ичра ботирдим,
эй кўнгул, эй кўнгул, эй телба кўнгул!
Мустаманд дарвишнинг ўтлуғ оҳлари
шаҳр аро кўзди ғавғою ғул-ғул,
ҳазрат Нақшбандий сукуттоҳлари, -
эй кўнгул, эй кўнгул, эй телба кўнгул!
Сарбон эдим, неча карвондан қолдим,
Маккага қай ён йўл, сенга қай ён йўл?
Ҳазрати Одамдан қолган ёдгорим—
эй кўнгул, эй кўнгул, эй телба кўнгул!
Тан хокдони ичра минг асрор қорган,
жаҳаннам ичра ул мижгонлари ҳўл--
чумоли измида Каъбага борган,
эй кўнгул, эй кўнгул, эй телба кўнгул!

Фалак оҳу эди... Мўмиё тунни
ичдим, сингиб борди синган дилимга,
ҳорғин танам бўйлаб, чайқатиб хунни
бир парчаси сапчиб чиқди тилимга.
Англадимки, менгзар залварли юкка,
томоғимда турар эди мисли жон —
дедим: "Тилим оғир ботар улусга,
маконингга кетгил, эй телба меҳмон!...
Тош дарзида илон янглиғ яшадинг,
йиллар кечди юлқиб баданингдан пўст.
Вужудимни толон-торож айладинг,
бу дунёга шафқат қилсанг-чи, эй дўст!
Қулоқларим узра кезар муаззин,
томоғимда каманд, тилимда каманд...
Сени олам аҳли кўриб қолмасин,
ботин-ботинимдан чиққан зиндонбанд.
Дийдорингни яшир, қурси муҳаррам,
ҳар кимсага қилма чеҳрангни ошкор.
Бу оламга йиғлаб келар ҳар одам,
фарёдида Аллоҳ билгувчи сир бор...
Одамзод илк ёшин охир унутган,
гўдак бўлган эмас гўё ҳеч қачон,
йиғлаётган бола танглайин тутган
панжалардан сизиб оққан эди қон.
Афсус, сенга томон етмайди қўлим,
аромизда йўллар, кўприклар барбод.
Мурувват қил, парча-парча, эй кўнглим,
манзил - маобингга қайтгил, хайрбод!...
Мен бу саҳроларга келгунча етиб,
вужудимни бердим чарх шамолига.
Нечун томоғимга келдинг қон кечиб,

нигоҳинг тушдими Ҳақ жамолига?..
Нега восил ўлдинг дайри фанода?
Сўл ёнингда таҳдид, ўнг ёнда қутқу.
Иблис авратини ювган дарёда
юз чайган ҳам шу халқ, сув ичган ҳам шу...
Фарёд янглиғ узун эди бу тунлар,
оғриқ каби оғир эди кечалар.
Худоё, не кунлар, не қаро кунлар
мўмин-мусулмонлар бошидан кечар.
Ғоят кескир эди томоғимда жон,
ҳақиқат саҳроси бир лаҳза эди,
лабим ортидаги бу қадим жаҳон
суягимни еди, сабримни еди.
Бу бозор кўҳнадир, жони шириним,
унда даллол бўлди дуч келган эшак.
Сенга ёмон қилдим, сенга жабр қилдим,
синиб, парча-парча бўлган ҳув юрак...
Бу толе шўр эди, яламоқ учун
сенинг тилинг етмас, менинг насибам.
Дарвоза қошига келтирдим бугун,
Ҳақиқат кўйига қолди бир қадам.
Қара, осмонимиз ич кўйлагида
юлдуз зардўзлари қадаган ўт бор,
сен билмайсан, дўстим, кўйлак тагида
Ўн саккиз минг олам ва Парвардигор...
Ўн саккиз минг олам ва Парвардигор,
замин тобутлари ёздилар япроқ.
Ҳурлар қанотидан оқди ҳил-ҳил қон,
ялпиз бўйи билан келди ал-мийсоқ.
Одам жисмин хилват-хилватларида
акс-садо берди илоҳий саслар,

абас эди ҳатто замин қаърида
бу кун урчиб ётган аҳли нокаслар.
Ер косаси ичра қуртлар шаробин
маййитларга берди бир телба соқий,
менинг кўзларимни аччиқ зардоби
лабларимга оқди, кўксимга оқди.
Кўрдим, юрагимга мунглуғ тушлари
аста сингиб кирди авлиёларнинг...
Биби Фотиманинг мўмин қушлари,
нечун сўйламасдан лол қолдиларинг?
Дарвиш абрларнинг кулоҳларидан
оқаётир оппоқ қор каби оят,
иймон хоки билан тикланган Ватан,
бизни ташлаб кетма охир-оқибат!
Дилларда тиш ўнди, гиёҳлар сўниб,
райҳону ясминлар хор ўлди — хазон,
сенинг оёғинга келдим юкиниб,
иймон хоки билан тикланган макон!
Бизга паноҳ бўлгин, кун етиб бир кун
насиб қилса, ё Рабб, рўзи қиёмат,
иймон хоки мавжуд шул Ватан учун
Пайғамбари барҳақ қилгай шафоат...
Томоғимга чўккан жони шириним,
маконинга қайттилки, соҳиб йўқдир.
Мен ҳам дунё кезиб бир итдек билдим,
сента бу оламда бир толиб йўқдир...
Ўн саккиз минг олам ва Парвардигор...

МИРЗО БОБУРНИНГ ВАТАН ҲАҚИДА ҲЙЛАГАНЛАРИ

Чекка билурсанми, дўсти бевафо,
бу дунёда недур ранжу хасталик?
Ҳазрат Румийга қилдим иқтидо,
дедим, бошим уриб келдим — бандалик...
Гўё еру-қўқдан ёғилди журум,
ҳеч ким биров учун тутмади хасни.
лаболаб бир коса тубида кўрдим,
оппоқ соқолига йиқилган касни...
Иблис мақомини қаттиқ тутдилар,
шафоат кутдилар ғардан, ўғридан,
кўрдим, фалажларни босиб ўтдилар,
кўрдим, ўликларни сурдилар гўрдан...
Ватан - хотираси жизғанақ тана,
Ватан - тили кесиб ташланган оқин.
Ватан - гўрлар узра авахтаҳона,
Ватан - аждоди ҳақ, авлоди хоин.
Ватан - тишланган нон, ташланган ушоқ,
Ватан - муаззинлар сўйлаган масжид,
Ватан - Баҳоуддин қошида булоқ,
Ватан - Нажмуддиндан кейин ўлган ит...
Ватан - қилич тилган манглайда чуқур,
Ватан - дарвишларнинг бўм-бўш качқули,
Ватан - ватан истаб чиқиб кетган гўр,
Ватан - қизи - жувон, занчалиш - ўғли...
Ватан - камарини туширган номард,
Ватан - хоинлари еб ётган даюс.
Ватан - уч асирлик жароҳад ва дард,
Ватан - косасидан оқиб тушган кўз.

Ватан - ўттанларин унутган беқадр,
Ватан - тириклари хотинбоз, фосиқ,
Ватан ҳаром кетган майхора кампир,
Ватан - ёри -хоин, дўсти -мунофиқ...
Кўзинг очиқ бўлса, ўзинга қара,
Кимсан? Етти пуштинг кўпди гўрлардан.
Беш кун дунё бузиб юрган тасқара,
йиғла, йиғла, йиғла, жон берди - Ватан!...
Кўзинг очиқ бўлса, ўзинга қара,
кафтингдаги бошинг - ўзингникими?
Қуртлар босиб кетган кўҳна шажара —
бошингдаги тожинг ўзингникими!...
Кўзинг очиқ бўлса, ўзинга қара,
қулоғинга кирган сасдир, садомас,
ҳар қарич хок узра турган мақбара,
Ҳақдан сенга омад сўрган гадомас.
Кўзинг очиқ бўлса, қара тегрангта,
бу юрган жонларнинг борми иймони?
Ҳаёт дўниб борди тўзонга, чангта,
тирик мурда босди рўйи жаҳонни.
Кўзинг очиқ бўлса, қара тегрангта,
манов калла - тамаъ, манов - туёқ - нафс.
Дунё сиғмаётир чоҳи танангта,
авлиёга озор еткарган каркас.
Кўзинг очиқ бўлса, қулоғинг кушод,
саболар элтдимиз азон овозин?
Вужудингта босиб кирди совуқ бод,
ерга кириб кетди сўнгги муаззин...
Ватан - аёлини хор қилган элат,
Ватан - аёлини қул қилган улус,
Ватан - аёлларин зўрлаган давлат,

Ватан - аёллари сийнасида туз...
Ватан - чордеворлар бошидаги хор,
Ватан - соқоллари тош қотган тўзон,
Ватан - кулбаси тор, хилхонаси тор,
Ватан - биялари ўлган биёбон.
Ватан - кўзларига оқ тушган гўдак,
Ватан - маҳбаслардан иборат маҳбас,
Ватан - минг бир шоҳга ёлғиз югирдак,
Ватан - юз шоҳага бир тутамлик хас.
Мен қаёнга боқдим, нигоҳим қувиб,
бир мурод топмадим, бир ёд топмадим,
кимдир вужудимни ташлади чувиб,
юрагим йиртилди, юзин ёпмадим.
Айтдим, эй бекафан, атрофинга боқ,
вужуд зиндонбони ул кеч узулди.
Жисмим хирмонида янчилди бошоқ,
одам хато кетди, олам бузилди.
Сен ҳам жайрон янглиғ кетдинг камайиб,
сийна - сийна эмас, кўнгиллар қабри.
Одамзод ҳар сафар ложарам, майиб,
бир одим ташлайди таназзул сари.
Тутлар пўстлоғини илондек ташлар,
унга гулхан қалар бир дардманд бола...
Улуғлар ненидир ҳамон талашар,
ҳаммом — ўша ҳаммом ўша-тоғора...
Ич, дедим, косани тутдим юракка,
заққум эмас, шароб ич, эй девона!
Бир нафасда ўзим бўшатдим тикка,
лабларимга ботди иссиқ паймона.
Юрак беҳуд эди, гўё зиндондан
ҳозир ёруғликка чиққан бир ҳофиз.

Бармоқлари тордан қўрқар чунонам,
бир сўз сўзламоққа ҳайиқар оғиз.
Дарё тубидаги тош мисоли тил,
жисмим сўзишлари уни элтмади,
сен нима истадинг, эй гурусна дил,
менинг битта жоним наҳот етмади.
Бежон чайқаларди ҳамон чашми тар,
олий гўзалликни чайнарни ғайри.
Қазо эди унинг ўзи муқаррар,
қазо банди эди қаро сочлари.
Эй ит, дедим, қара, нимага етдинг?
Ахир, сен единг-ку фаришталарни.
(Худойим, бу итни сен нега бердинг,
ҳаром қилди буткул биҳиштийларни...)
Эй ит, дедим, қара, бу гул баргига,
аёғингни артдинг, думингни артдинг.
Сўнгра отдинг ҳаром жисминг тагига,
ҳам ўзингдек ҳаромийлар яратдинг.
Эй ит, дедим, қара, сабуҳий юздан
сидирдинг пардаи нангу номусни,
каламушлар қолди пари Билқисдан,
хонавайрон қилиб элу улусни...
Нажосат қоплади диллар бўйини,
парилар юлқиди муфлислар чиркин.
Сабр қил, эй кўнгул, бу ит ўйини
адо бўлмай яна тўрт кундан кейин...

МИРЗО БОБУРНИНГ УЛУСГА АРЗИ

Ноаён пуштларинг бу кун улғайди,
бирови палағда, бирови сағир.
Эй Халқ, дарёларинг тўнғиз булғади,
эй халқ, қўрғонларинг йиқиляётир.
Мазордек асрадинг минг йил Ватанни,
минг йил остонангдан ўтмади журум.
Эй Халқ, этагингдан тутганлар қани?
Эй Халқ, этагингни кўтарганлар ким?
Кўзларингга қўлин тикқан таадди,
курагинга ханжар суқди мулойим.
Эй Халқ, нон-тузингни кимлар ямлади?
Эй Халқ, тузлигингга тупурганлар ким?
Қисматинг чўрилар сочидек чигил,
пешонанг етмайди меҳробга - Ҳаққа...
Эй Халқ, сажда қилсанг Худога қилгил,
эй Халқ, сажда қилма ўзга бир халққа!..
Вайрона марқадлар ичра муҳаррам
зотлар чўкка тушиб ўлтирар бедор.
Эй Халқ, суягингни хор қилсалар ҳам,
эй Халқ, юрагингни қилдирмагил хор!
Ойсулув бешиклар дастасида нам...
Ҳали на подшоҳсан, на тош, на туғсан.
Эй Халқ, ўғлонларинг боши кетса ҳам,
эй Халқ, битта Аёл хор бўлса йўқсан!..
Бир тандир нонингни тортиб олгани
тўрт томондан келди тўда-тўдалар,
эй Халқ, деворларда оятлар қани?
Эй Халқ, мозорларда қани мурдалар?..
Сўнди ой чеҳрасин рўшно зардлари,

шоқолларга қолди Шарқнинг маҳзани.
Эй Халқ, хонақоҳнинг қани гардлари?
эй Халқ, Навоийнинг муриди қани?..
Улар тупроқни-да, тошни едилар,
сен бу даррандани танимадингми?
Эй Халқ, авлиёлар қайга кетдилар?
Эй Халқ, иймонингдан айрилмадингми?
Гадо ўзанларинг паноҳ излайди,
аёқости бўлди сарҳад, садларинг...
Эй Халқ, фарёдларинг кафан истайди,
эй Халқ, кафан истар жигарбандларинг.
Сутинг борми синган ойнинг куваси?
Борми сағирларга қурту қутларинг?
Эй Халқ, туркийларнинг қани ўз саси?
Эй Халқ, қани ар-ар алпағутларинг?..
Саҳро кўксидаги тилло сандиқча,
юз каллали танҳо аждар қўриқлар,
Эй Халқ, қани мешкоб булутлар ичра,
эй Халқ, қани зардоб ичган семурғлар?..
Боравер, чалқанча магар йиқилсанг,
боравер, манглайда захминг битади.
Эй Халқ, бугунингта шукрона қилсанг,
эй Халқ, эрта кунда кунинг битади.
Тоғ бошида тулпор қоқиндими, бас,
бек бола бўлсанг ҳам ҳалок бўласан.
Эй Халқ, оёғингта чориқлар эмас,
Эй Халқ, узангини қачон иласан?!
Ёзуғларин кечдинг чўх неку баднинг,
асокаши бўлдинг дили кўрларнинг,
эй Халқ, хоинларни қўйдек сийладинг,
эй Халқ, молдек боқдинг муфтахўрларни.

Буздилар, кўмдилар ва ёндирдилар.
Бир бошингга келди минглаб баковул.
Эй Халқ, кечмишингдан кул қолдирдилар,
Эй Халқ, келажакнинг бўлсин дея "гул"...
Чиммат каби тутдинг юзингда Ҳақни,
бошинг узра тутдинг руҳи покнингни.
Эй Халқ, семиртирдинг неча бир халқни,
эй Халқ, семиртирди улар хокнингни...
Сенсан зарра қаҳру дарёи раҳм,
сенсан қатра нафрат, уммони меҳр,
эй Халқ, бино бўлди бир бадбин қавм,
эй Халқ, бир қавмки, мурдани ҳам ер...
Еди ўғлонларинг жонидан тортиб,
оқсоч хотинларнинг ковишигача...
Эй Халқ, еди ҳалол уйингда ётиб,
эчки-уловларинг, идишингача.
Муқаддас хокнингни топтади пода -
сен шу подалардан қолганин ейсан,
Эй Халқ, афсурда бу дайри фанода
эй Халқ, итлар талаб ётган бир элсан!
Бир қўйнингга илон, бирида чаён,
қўлинг калта, сизмас кимсага ҳаддинг.
Эй Халқ сабрнинг-да садди бор аён,
Эй Халқ, ҳудуди бор ҳар нечук ҳаднинг...
Буюк турк алпларин барбод ёдисан,
Мастчоҳ тоғларида қолган шарпа - мен.
Эй Халқ, Навоийнинг авлодимисан?
эй Халқ, Темурбекнинг наслимисан сен?!...
Мен Темурхон эмас, шоҳ Бобур эдим.
Ҳақ субҳон-таъоло кўрмишдир раво.
Эй Халқ, нидоларим тўкилиб кетдим,

эй Халқ, кетдим аёқ етгунгача то...
Қирқ бор адо қилдим сураи "Ёсин",
завол еткурмасин ғанимлар тийри.
Эй Халқ, фарзандларинг бешумор бўлсин,
эй Халқ, Бобур киби бўлмасин бири...
Пушти камарларим кетар белимда,
то қиёмат бўлдим уларга зомин.
Эй Халқ, ичганим заҳр бўлган элимда,
эй Халқ, ошаганинг ош бўлсин. Омийн!
Бундан Бобур ўтар, Шайбоний ўтар,
Тангри ўз мулкидан халқ қилсин жойин.
Эй Халқ, Бухорони бошингта кўтар,
эй Халқ, Самарқандни хор қилма. Омийн!
Неча жуфт истадим, оқибат тоқман,
азо тутдим ҳаргиз, тутмадим ёдин.
Эй Халқ, мен ҳам битта бандаи хокман,
эй Халқ, банда бўлгил хок қадар. Омийн!
Бу мулки даҳр ўзи бир беҳудуд қабр -
бир кун адо қилсак умрлар шомин,
эй Халқ, дийдорлашув рўзи маҳшардир,
эй Халқ, Худо сени асрасин. Омийн!..

МИРЗО БОБУРНИНГ ФАНО ВА БАҚО ҲАҚИДА ЎЙЛАГАНЛАРИ

Толе тожу тахтни ғуссага қорди,
лаънат тавқин олтин бўйнига осиб.
Гура-гура келди тулпорлар боди
тузлуғ манглайларнинг синиғин босиб.
Форда қолган сўнтак каби авлиё -

Фаридуддин Аттор, пойингда ўлай,
замин қозонларин тўнтарди - қаро,
авом ризқи тўзди ўчоқда кулдай.
Авом - хўра... яна ўчоғин ёқди...
Жамшид жоми билан ўлди... Бу - Қубод...
Аттор кулоҳини тизига қоқди;
деди: "Териб олинг, дунё ана - бод!..."
Тоғлар оёғида ётар. Хор. Жулдур.
Моҳтоб чўққиларга осилди - тумор...
Фалак ҳимматлидир, тўрваси мўлдир,
тупроқ тағида ҳам ҳикмат бешумор.
Борлиқ бу дунёга пок ҳидлар тўшар,
ой ҳам лаболаб бир шоҳкосада сут.
Соҳилларда кўзёш қилар оққушлар,
амвож тобутини элтиб борар руд.
Абр қоқар шиғ-шиғ юлдузлар тутин,
тоғу тошни еган айиқлар пастдир.
Дунё, ҳаром қилма мавжудот сутин,
шоҳкосага тумшуқ суққанинг басдир.
Азал тўймадик биз ҳирсу нафс, жондан,
ҳавойи жон бердик бу фар ўйинда.
Шоҳлар шоқоллардек ўтган ўрмондан
қолди қузғунларнинг кетига кунда...
Баҳор бу оламнинг тотлиғ маммаси,
бирдек улуш берар шоҳу авомга.
тоғлар ёғжимлаган дарё танаси
ўзан оғушини тўлдирди қонга.
Ич, эй Бобур, бу қон шаҳид қонидир,
шу қадар қутлуғдир, шу қадар зилол.
Ичу ортингдаги итга ҳам қолдир,
қолдир чумолига, чибинга ҳалол.

Деди Фаридуддин Аттор: "Эй банда,
жоҳ истасанг паст бўлгилки,
пастлик жоҳдир!..."

Деди Фаридуддин Аттор: "Эй банда,
оламда ҳақ якка-ёлғиз Аллюҳдир!..."
Қайсар тоғнинг чўқмор қуллаларида
тошлар юзин ёрган шамоллар қолар,
покиза боғларнинг ҳуллаларида
намоз ўқиётган аёллар қолар.

Осий замин узра собир ва сергак
такбир айтаётган мард эрлар қолар,
қирқ бир қиз сочидек ёллари гажак
ерни чақиб учган тулпорлар қолар.
Мустабид каслару мустаманд юзлар, —
бари коса тупроқ гардида қолар,
чангу губор бўлар туёқлар, излар,
дардмандлар дармоннинг дардида қолар...

Ҳар нечук марқаддан ўтиб ой, йиллар
кимдир оқлик боғлаб кетган тут қолар,
салқит салтанатлар, қанжиқ саройлар
ўрнида сўнгаги заҳил ит қолар.

Ой юзу сарв қад, шакар лаблардан
чурук, ҳилвираган латталар қолар,
бармоғи қилични эгган алплардан
таёққа юк бўлган хасталар қолар.
Жонсўзу жаҳонсўз шеърү шоирдан
унут авроқ ичра мубҳам сўз қолар,
юз йил ичилмаган аччиқ чоғирдан
меъдалар тубида заққум туз қолар.
Кўксини моҳтобга отган ҳур қиздан
қовжираган этда кўҳна бўз қолар,

саксон йил оламни еган тўнғиздан
чаноқ ичра чўккан чуқур кўз қолар.
Нафаси тоғларни босган ҳофиздан
аччиқ ичакларда совуқ ел қолар,
дунёни шохида тутган ҳўкиздан
ерга айро тушган букир бел қолар.
Огоҳ бўл, ҳеч нарса қолмас оламда,
огоҳ бўл, ҳеч нарса қолмас, эй инсон,
огоҳ бўл, ҳеч нарса қолмас оламда,
огоҳ бўл, қолгайдир биргина иймон.
Не кўрдинг, кўзингга ишонма, ёлғон,
не кўрдинг, дилингга ишонгил ҳақдир.
Не тутдинг, қўлингга ишонма, ёлғон,
не тутдинг, дилингга ишонгил ҳақдир.
Қийраган шамоллар билгилки оҳдир,
бир оҳким танангни тарк этган нафас.
Оҳ дегил, оҳ дегил, оҳки Аллоҳдир
ҳар тупроқ, ҳар нидо, ҳар садо, ҳар сас...
Не билдинг, ақлингга ишонма, ёлғон,
не билдинг, дилингга ишонгил ҳақдир.
Не қилдинг, завқингга ишонма, ёлғон,
не қилдинг, дилингга ишонгил ҳақдир.
Билганлар оламдан басо ўтмишлар,
ўтгандир набийлар, валийуллоҳлар
ва умур шомиди яқо тутмишлар
чалаавлиёлар, чаламуллолар.
Не олдинг, ўзингга ишонма, ёлғон,
не олдинг, илқингга ишонгил ҳақдир.
Не деддинг, тилингга ишонма, ёлғон,
не деддинг, дилингга ишонгил, ҳақдир.
Юз йилда тўрт карра дунё қурганлар,

жамоат тузганлар, қирғин қилганлар,
бурнидан нарини базўр кўрганлар,
беҳуда лоф-газоф, ҳарза урганлар.
Юз йилда тўрт карра жаҳон бузганлар,
мўминлар жонига бўлганлар зомин,
тариқдек сочилиб, кулдек тўзганлар,
Ҳақиқат илқига топшириб жонин...
Сен-чи, иймон келтир, Муҳаммад Бобур,
Амир Темур каби аввало Ҳаққа.
Сен-чи, иймон келтир, Муҳаммад Бобур,
Темурларни берган ҳазрати Шарққа!
Мирзо Улуғбеклар тоқи тагида
ташлаб чиқдинг магар сен Андижонни,
оғаларнинг хуфя ханжарларида
ғирчиллаб узилди укалар жони.
Икки тан сизмайин бир дарвозага
адоват хокида куйди илдизлар,
жигарлар соф дея тутган косага
жигарларин қусди муслима қизлар.
Сўл лабида сўриб иягин ёлин
соғ лабида еди улусни хонлар,
мамлакатнинг ярим ҳалол аёлин
бир ҳарамда ҳаром қилди султонлар...
Сен, эй Бобур, сен, эй ялангаёқ шоҳ,
мурувват кутдингми шу сархўр халқдан,
сен, эй Бобур, сен, эй беақл подшоҳ,
умид узмай кетгил бошингда Ҳақдан.
Товонингни тира замин дарзига,
чакмонингни солгил дарёлар уза,
баттар Ҳақ де, ноҳақ каслар қасдига,
қиличу қалқондан кутма мўъжиза.

Чўк туш бир зум қисмат наҳри бўйида,
сувга боқ, сен ахир, шоҳ эмас, гадой...
Қонсиз чўққиларнинг қонли қўлида
тиши синган олтин чўқмор эди - ой...
Барокўҳда асир жайрон кўзида
кўрдинг жигар янглиғ қип-қизил йиғи,
ўксук миңоранинг чуқур бўғзида
тошдек қотиб қолди муаззин тили.
Бадбахтлиги аён толеи баднинг,
туپингин ҳам ютар қўшиб ғуссага.
Харсанг қирралари эзган жасаднинг
кераги йўқ ҳаргиз зоғдан ўзгага.
Сен, эй Бобур, сен, эй ялангаёқ шоҳ,
товонингни тилар олтин узанги,
Андижон хокига даргоҳ-бадаргоҳ
сочиб кет кўнглингда кулдек ғуссангни...
Барокўҳга сутдек тўкилади қор,
гумдон бўлар неча кўҳнавард излар.
Сен ёр кокилига кафт босган анҳор
бўйларида бу кун зўрланар қизлар...
Фано қизгалдоқлар жовдираган том
мўрилари камон ўқидан кўчар,
сен ёр жамолига тўймаган ахшом
осмонидан жондек учар юлдузлар.
Сенга моҳтоб заҳар тутган шоҳқоса,
қисмат жомидан-да эди ғоят чўх.
Дунё - тўрт ён, тўртта улкан дарвоза,
тўрт томонга йўл бор... Бунда эса йўқ?...
Ватан - тўрт томони бесоҳиб қибла,
Ватан - ёв ўқига тўрт ёғи нишон.
Ватан - ўн саккиз минг сархўр қабила,

Ватан - жонимни-да еган Андижон.
Ватан - кароматлар кўмилган қабр,
Ватан - авлиёлар унутган макон.
Ватан - қўрғон каби зил чўккан сабр,
Ватан - жонимни-да еган Андижон.
Ватан - қабоғимга осилган тошим,
Ватан - ой хуржунин қаъридаги нон.
Ватан - ўз юртимга сиғмаган бошим,
Ватан - жонимни-да еган Андижон.
Ватан - деворларда гувалалар - ой,
Ватан - мўриларда тутунлари - қон.
Ватан - икки кифти кўрмаган ҳумой,
Ватан - жонимни-да еган Андижон.
Ватан - исириқнинг исларига ғарқ,
Ватан - Заҳриддин ўғлонингдан тон.
Ватан - қуёшини ўғирлатган Шарқ,
Ватан - жонимни-да еган Андижон.
Ватан - қадр билмас, қадрдон билмас,
Ватан - меҳробларда ухлаган исён.
Ватан - мусҳафлари ҳамон ўқилмас,
Ватан - жонимни-да еган Андижон.
Ватан - билакузук узра шоҳи енг,
Ватан - гиёҳларга эгилган домон.
Ватан - манглайи тор, юрак-бағри кенг,
Ватан - жонимни-да еган Андижон.
Ватан - таппиларга гул солган девор,
Ватан - ранги сомон, даласи - сомон.
Ватан - валийлари гадолардан хор,
Ватан - жонимни-да еган Андижон.
Ватан - тепалари қабр узра - кулоҳ,
Ватан - дил бошоғи ичида - иймон.

Ватан - эркаклари чақин урган тоғ,
Ватан - жонимни-да еган Андижон.
Ватан - товонларим толган Андажон,
Ватан - авлодларим қолган Андажон,
Ватан - сарбонларим қолган Андажон,
Ватан - жаҳонимни олган Андажон...

МИРЗО БОБУРНИНГ ТУРКИЙЛАРГА ВА ПИРИ ҲАЗРАТИ АЛИШЕР НАВОИЙГА АЙТГАНЛАРИ

Дунё бўйлаб кетди... Афсона қолди,
От ёлида қолди хаёлий кўшқлар,
қайноқ қўшиқларни ханжарга солди
тўзонли даштларга сочилган турклар...
Эркаклар "Суғув" деб, "Суғ" деб яралди,
уларни суймасди мазгил ўлкалар,
чархи дун каж эди, кажрав яшарди:
"Сен смасанг - сени ейди ўзгалар..."
Машриқ йўли йироқ, мағриб ҳам йироқ,
от сурдилар аро йўлда ком-ноком.
Улар тўкилдилар баайни тупроқ
ва тупроққа сингиб кетдилар тамом...
Саксовуллар узра учиб борар той,
келинлар кўз ёрди дашту саҳрода.
Айғирлар кишнади - тишларида ой,
сувлиқлари қолди неча дарёда.
Сулувлар юзлари ширмойи кулча,
тулпор сағринида ёрин қучдилар,
улар мангу тўзон-суронлар ичра

қирғий кўзларини қисиб учдилар.
Дубулға ёнида ёнди ёлқинлар,
найзадек санчилди иякка мурги.
Туёқлар остига сингди чақинлар —
забаржад солинган жиловлар ўти.
Гўзаллар белида сунбуллари - банд,
сунбул тўшидадир айшу тоати.
Тулпорлар белида нақшинкор каманд —
самбит аёлларнинг қайиш қомати...
Тунлар йўл солдилар ушоқ зиёга,
кундуз от сурдилар қайда сайхон ер.
Ёниб, гурос солиб келди дунёга
метин оғушлардан яралган бу эл.
Йўллар - ватанлари, гўрлари - йўллар,
Тангри билди гуноҳ-савобларини.
Хонанишинларга қолдирди улар
кенту шаҳру мазгил-маобларини.
Отдан тушмай кетди турклар маҳшарга,
қолди ғариб элда афсоналари.
Ҳофизлари дoston айтди даштларга,
даштга сингиб кетди шоҳномалари.
Ҳофизлар оҳ урди, дод солди куйиб,
фиғони сарғайтди фалак ойини.
Қилич сопига жим тирсагин суяб,
йиғлади, ёт этди Барчинойини.
Макон тикладилар айғир қилидан,
дунёга бахш этмай чимдим вақтларин.
Шоирлари ўткир жуводдуз билан
эгарларга битди фасих байтларин.
Битдилар эл-улус, Тангри, сув, олов,
оқибат ва мардлик тузукларини,

улар ўтди, ким деб сўрмади биров
дала-даштда туркнинг ўликларини.
Кунчиқардан чиқди наҳор ялангтўш,
кунботарга солди арғумоғини.
Унга етолмади на инсу на қуш,
Тангри инъом қилди бор туфроғини.
Дашту далаларда қолган маййитнинг
тошлар билди недур умр дастхати.
Башар кечмишида турк шаҳидининг
қабр лавҳи ичра қолди қисмати.
Бу қисмат кўрдиллар, сўқирсийратлар,
каззоб муаррихлар кўрмаган гўрдир.
Оламга тош бўлиб сочилган хатлар
ҳар бир турк жонидан сочраган нурдур.
Эркнинг болалари - дашт қоплонлари
дунё сарҳадларин илк бор буздилар,
қумлоқ қаъридаги устухонлари
чайир саксовулзор бўлиб ўсдилар.
Туркийлар товада пишириб кулча
белларига боғлаб кўтарганда сур,
олабийлар хушрўй шаҳарлар ичра
кайфу сафо қилиб кечирди умр.
Туркийлар - хилқатнинг бўз ўғлонлари
юлдуз саҳросида кезганда яёв,
оламинг молпараст корчалонлари
тирик мавжудотни еди беаёв.
Туркийлар - борлиқнинг тошлоқ танлари -
харсанглар тубига кўмганда жисмин,
даранда дунёнинг фиръавнлари
едилар инсу жин, иту қурт ризқин.
Туркийнинг минг билак, чўнг сардорлари

теридан бичганда ўзига кафан,
дунёнинг тўрт кунлик жаҳондорлари
Шимолга кафанлик элтдилар Шарқдан.
Туркийлар бош олиб кетганда бадар
бир бошу бир оту бир аёл билан,
олтмишга тевага ҳоким савдогар
бир юрт аёлини ўткарди қўлдан...
Туркийлар бир бурда қотган нонини
еганда бир саҳро қавму қуш билан,
неча бир шаҳаншоҳ оғир қорнини
кўтаролмай ўтди оғир заминдан.
Туркийлар олмосга тоблаб ханжарин
чопганда инсоннинг кир-чирларини,
не ваҳший тўдалар сўриб нафс таъмин
ғорларда зўрларди сингилларини.
Ҳазратим, Сиз илк бор саргашта туркнинг
тўзонларин аста юздан артдингиз,
саҳрий гўрларда ётган ўликнинг
томирига кириб борди байтингиз.
Туркийнинг кўнгли сайд, ўзи сайёддир,
тили ҳам шаҳд эмас, эмас мусаллас.
Гўримир аслида улуг баётдир,
дедингиз: "Қиличлар дами шеър эмас..."
Якқалам қилдингиз, эй пири фано,
мунаввар иймонли неча мулкларни.
Сиз дарвиш сийрати ила Карбало
даштида топдингиз сўфий туркларни.
Симлари оҳ урган қонун савтида
қиблага бош қўйди оппоқ сабия,
саҳрога улоққан жонлар қатида
яшарди Яссавий, Румий, Робия...

Қабрлар туғига моҳтоб эгилди,
ёритди саргардон эллар йўлини,
у илк бор Тангрига иймон келтирди,
қумлар қайроғида чархлаб тилини.
Ўтди асрий сурон, бўҳрон баҳридан,
совут, қалқонидан ювди доғларин.
Жаҳонгир илкида тупроқ қаъридан
кўтарди авлиё-анбиёларин.
Алпомиш тирилди, гўё бахшилар
дўмбирасин ёриб ўтга ташлади.
Саҳрода карвонлаб ғишт ташидилар
туркийнинг алпағут лашкаркашлари.
Унутилди қилич, иддаову қасд,
лашкарлар ялангтўш даштга чиқишди,
або-анжадига кўшк-равоқ эмас,
азизларга қутлуғ макон тикишди.
Мозий арқонини белига боғлаб
келажак даштида тиклади сарой,
мақбаралар қурди фалакни чоғлаб,
гумбазларгаи инди парча олтин ой.
Улуғ эл кўнглини соф қилди тоат,
муслим нурлар инди айқирган қонга.
Қорни учун халқни қилмади ғорат,
ханжарини қалқон қилди иймонга.
Аммо ғайри зотлар тушди қасдига...
чуқур-чуқур замин қаърига чўкди -
коинотнинг яланг-яхлит даштида
кетаётган ҳорғин донишманд мунги...
Яна бош кўтарди собирлар қони,
яна тўрт томони хазондек тўзди.
Ҳарир парда ичра куйишиб ёнди

солиҳа сулувлар билакузуги.
Шаҳарларни бузди шаҳрошуб додлар,
уввос тортди нокас, ҳасуд, луттилар.
У кифтига олган мунофиқ зотлар
олтин баркашларда оғу тутдилар.
Турк букун подшоҳдир, эртага гадо,
кулоҳ кияр гар тож тегса ғашига.
"О-о-л-л!... Е-е-е... деди - тупроқ
тўйдиргунча то..."

Уйин ташлаб чиқиб кетди даштига.
Салтанатлар охир шундай емрилди,
бир ён - Дашти Бало, бир ёнда - Қипчоқ.
Кўкрагини силаб, кўкка термилди,
бор бисоти - Аёл, танҳо арғумоқ.
Умр ўтар, аммо тўшаги бир шол,
сурув-сурув қўю қўзи маҳзани.
Аёл - сурув каби ҳосилдор аёл
ўн беш Алпомишни туғмасин қани.
Гарчи унга хосдир гадолик, шоҳлик,
қутлуғ ойинига хоинлик қилди:
пирим, Сиз якқалам қилган мамолик
яккаланиб кетди, қумдек сочилди.
Анор янглиғ сизиб, охир ситилиб,
ўзлигидан тонди, дуддай таралди.
Амир Темур руҳин беором қилиб
падаркуш, модаркуш бир қавм яралди.
Пирим, Сиз якқалам қилган бу эллар
занжир удумларин узиб ташлади.
Тунов бир меҳробга бош қўйган эрлар
бугун бир-бирини ея бошлади.
Ёбон - ўзанда қон оқди лаболаб,

қўпордилар шаҳру кенту қишлоқни,
Гоҳо тож баҳона, гоҳо тахт сабаб
сахройилар босиб келди ўтроқни.
Мурувват кутма гар тиг чиқди қиндан,
янчи қобиғ ёрган наслий уруғин.
Талашиб тушганлар битта қориндан —
туркийлар туркийни қилдилар қирғин.
Пирим, Сиз якқалам қилган бу юртлар
якка-якка бўлиб сўйди бир-бирин,
қонга ботди девон ичра сурудлар,
аёқости бўлди Кошғарий тили.
Унутилди шеър у ишқу зарофат,
минг ойли хон бўлди турклар осмони.
Қирғий кўзларида ёнди жаҳолат,
томирларин ёрди сахройи қони.
Пирим, Сен якқалам қилган бу халқлар,
азалий шуқуҳин елга совурди,
кўзига қон тўлган муру малахлар
тамом "урқо", "урқо" балоси урди.
Қаро қилди ҳасад оқ юзимизни,
буюк шажарани ёқдик, қурутдик.
Ғайри эллар келиб тўзмади бизни —
биз ўзимиз ўзни буздик, тўзитдик.
Бу қисмат туркийни келтирди чоғга,
биз бу чоғга тушдик, қайтиб чиқмадик.
Етти пуштимиздан қолган сахрога
бугун тўртта оға-ини сиғмадик.
Уруғ учун қасос олди уруғлар,
бир-бир синди сўл-соғ қанотларимиз.
Марқад узра зир-зир йиғлади туғлар,
хундор хасм бўлди авлодларимиз.

Қонларда жаҳолат боди гупурди,
қўшиқларни кўмди фарёд, шўрлари.
Улуғлар йўлидан тонди, тупурди
хотинбоз бир бекнинг ялоқхўрлари.
Зумуррад кўзли тож илинжида, бас,
бўғизлашди мағрур маликаларни.
Улар Навоийнинг девонинимас,
талай бошладилар заифаларни.
Улуғ бир заминнинг беҳад, бесарҳад
меҳвари жонидан чок-чок сўкилди.
Бу қавм гуноҳга ботди то абад,
бу қавм ўзини шарманда қилди...
Буюк тарих умри етди сўнгига,
Ҳақ қаҳрига дучор бўлди у бешак.
Шу қадар паст кетди, қайтиб ўрнига
қўймоқ учун минглаб Темурхон керак!..
Ҳофизлар ингради синган, синиққан,
типирчилай тинди ғолиб усуллар.
Тақир саҳроларни парчалаб чиққан
ғиёҳларни урди дўлу довуллар.
Қиличлар қийради телба қаҳрда,
зўр - зўрлади, йўғ-у йўқсил - йиғлади.
Чиллахонларнинг жим-жит бағрида
авлиёлар Ҳақдан инсоф тилади.
"Нима бўлди сенга, эй жигаргўшам,
мен, ахир, Бобурман, мен ҳам
шаҳзодаман.
Туркий баҳодирлар руҳига қасам,
жаҳонгирдан қолган ёдгорман, ёдман.
Нима бўлди сенга, эй жигаргўшам,
мен, ахир, Бобурман, қўлларим кушод.

Тангри, гувоҳ иблис измига тушсам,
гарчи қонимда бор сен каби ғазот.
Нима бўлди сенга, эй жигаргўшам,
тожим берайин мен, тахтимни берай.
Муборак мазорлар ҳаққиға қасам,
бундан дарвиш бўлиб батамом кетай.
Сенга нима бўлди, эй жигаргўшам,
нечун қонин ичдинг биродарларинг?
Айт, мен нечук борай бундан хотиржам,
бошим узра қалқиб турар дорларинг?.."

МИРЗО БОБУРНИНГ ВАТАНГА МАРСИЯСИ

Боқдим захру заққум ёшларим тийиб,
девор тағларида қолгандай таним.
Нақшбандийларнинг чориғин кийиб,
ёҳу чекаётган вайрон Ватаним!..
Азиз қадамжолар, гўрлар бузилган,
жасадлар улоққан, топталган лаҳим.
салла, кафанлиги тўзган, тўзғиган,
яктаги хунолуд, тобут Ватаним!..
Зурёдлари етим-есир туғилган,
эрларини тирик ямлаган жаҳим,
тупроқ деворлари тишдай тўкилган,
юракдай сил бўлган бемор Ватаним!..
Кўчасидан кечган кўкрагин тилган,
қадрдоним, қадим-қадим беқадрим.
Фотиҳлари кепак пулга сотилган,
ботирлари заҳар ичган Ватаним!..

Пахса чордеворнинг қабатларидан
зобитларга боқдинг қўрқув ила жим,
кампирларнинг зардоб ҳасратларидан
юрак-бағри оқиб тушган Ватаним!...
Ходаларга қоқиб ўлдирилган тан,
бир ён қибла, қолган уч ёни - ғаним.
дарё қонлар бериб, яна нон берган,
тандирлари кўчган, куйган Ватаним!..
Тилин "Ла илах"дан ўзгага тийган,
менинг сомон рангим, заъфарон рангим.
Зарбоф тўнлар тикиб, бўз кўйлак кийган,
ўзи кул, сочлари чилбир Ватаним!..

МИРЗО БОБУРНИНГ ШАЙБОНИЙХОНГА МАКТУБИ

Чандир тепаларнинг тагига кириб,
суяги қиличга айланган эрмиз.
Шоҳона жисмисиз тугагач чириб,
на Шайбон, на Бобур - бир сиқим ермиз...
Хон, на сиз ғозийсиз ва на мен - ғолиб,
музаффар бўлмассиз тахтдан йиқилсам:
сипоҳлар лошимни саночга солиб,
калламни баркашда келтирсалар ҳам.
Хон, агар қоматим пойимга чўкса,
эмгаклаб бўлса-да қайтиб келурман.
Магар ба тулпорлар ташналаб ўлса,
қонимни сувлиққа солиб берурман.
Сиз учун, эгарда йўрғакланган хон,
Андижон хокидан урвоқ бермасман.

Мен руҳлар дарёси лабидаги жон,
кесакни "тилло" деб тутган эмасман.
Қазою қадардан этдилар огоҳ,
тан бир соҳилдадир, жон бир соҳилда.
Қўймичим сағридан сирғалса, Аллоҳ
хоҳ кўкка чорласин, хоҳ Азроилга.
Туркона ҳайбат бор гар зарбингизда,
толе бўлмагайдир бул ҳамлага ёр.
Хон, хато кетдингиз, шамширингизда
Темур насабининг қутлуғ қони бор...
Сазодир ҳар ким ўз арқоқ, лойига,
тожу тахт илкани терс ушладингиз.
Самарқандек туркий меҳроб пойига
мусалло ҳаққиға қон тўшадингиз...
Бизни азал зулмпарвар демишлар,
мен-да бу ойинга амал қилгайман.
Зеро майдон узра бир дор тикмишлар,
унда, хон, ё сиз, ё мен осилгайман...

МИРЗО БОБУРНИНГ ХЎЖАНДДА ШАЙХ МАСЛАҲАТДИН МАҚБАРАСИ ҚОШИДАГИ ЎЙЛАРИ

Нилйиранг гумбадлар узра қўнмиш чанг,
балхтут танасига чирмалган илон.
Кўз ила қонининг фарқи қолмаган
авомга сиз кўнгил этдингиз инъом.
Илоҳий ҳислардан буткул мосуво,
бемакон, бемазгил, фано ва ғариб
одамнинг энг қаро қаъригача то,

сиз оддий шамъ ила бордингиз кириб.
Нафсу ҳирс итларин кўзи ярақлар,
ётдилар тишлашиб думу ёлларин.
Қон ила қорнини тўйғизган халқлар
ҳазм этди аввало руҳ ғизолларин.
Зўрланган, таланган замин - остида,
эрлари - дарранда, хотин - жодугар.
Сиз чиқиб келдингиз оппоқ либосда,
чалчиққа қорилган башар олдиға.
Нигоҳлар ҳайратсиз, шуъласиз, рангсиз,
чандиқ ва чуқурлар ўқраяр юздан.
Шу қадар мусаффо эди чеҳрангиз,
оломон илк карра ор қилди ўздан.
Вужудлар қонига кирди номус, тарс,
товондан ўрмалаб кирди бир тўйғу.
Дедингиз: "Ёчингиз - бу либос эмас,..."
Дедингиз: "Чиқингиз - Каъба эмас бу ..."
Муанбар бир насим келди йўллардан,
титради қизларнинг саксовул тани.
Қиличлар йиқилди ғўдир қўллардан,
яланғоч баданлар ногоҳ сесканди.
Кўзига ёш олди бир мискин майиб,
захмдор танаси бўйлаб оқди хун.
Дедингиз: "Қиличга тупуринг, қайтиб
бу туфни оғизга олмаслик учун..."
Соч ила танасин ёпган заифа
яширди авлатин ғайри кўзлардан.
Одамзот кўз ёши оқди илк дафъа
чумоли инига инган излардан...
Термилди минг нигоҳ, минг жон бетадбир,
оқ туман чулғади гўё даҳрни.

Дедингиз: "Одамий асл гавҳардир,
пок тутинг аввало руҳ гавҳарини..."
Чалчиққа ийланиб сингдилар ғайбга.
дилларни чирмаган патос бухорлар:
"Қаёқдан келурсиз - борурсиз қайга?..
Сиз - кимсиз, гадолар? Сиз кимсиз -
борлар?.."

Тиканлар остидан бўй чўзди райҳон,
қўнғир тош остида юз очди булоқ.
Заминга жон инди, дарахтларга - қон,
кесаклар шам бўлди, хазонлар - авроқ...

Юлдузлар дудоғи титради - писта,
чарсиллаб чақдилар булутлар тоши.
Ёввош нор мисоли чўкди оҳиста
қалдироқ тўрт пора қилган тоғ боши.
Самовот жисмида қайралди бадр,
шоҳи нур оломон узра тўкилди.

Дедингиз: "Одамий олий хилқатдир,
зулумот қаъридан чиқинг. Кеч бўлди..."

Қонюқи томоқлар тўниқ чоҳидан
узилиб, суриниб чиқди бир нидо,
кимсалар сесканди ўзин оҳидан,
дедилар: "Ўзинг ке-л-л-л, кел-л-л-ги-л-л
Ё-ё-ё... Худ-о-о-о-о..."

Қўл тортиб тириклик хор-хасларидан
бир феруз ҳисларга боқдилар маҳтал,
дедингиз: "Руҳ - замин маҳбасларидан
фалак даштларига кетгайдир азал..."

Кафтарлар қанотин қарс-қарсиллатиб,
абрлар остида ёздилар кўнғил,
жизғанақ хокистар тўзонин артиб,

энг дилбар чечаклар чиқардилар тил.
Даралар қаърида йўқолган бодлар
жайрондек тоғларга эндилар равон,
Дедингиз : "Мўр-малах, жами мавжудот,
фанодан бақога йўл олган карвон..."
Қавмлар қачонки еди бир-бирин,
тишлари тўқиниб устухонига.
Атрофга кўрқув-ла ташлаб кўз қирин
сўнгра тиг тортдилар ўз қурбонига.
Кўрқдилар на Тангри, на дуолардан,
Раббоний қарғишга етди сўқишдан...
Қон ҳиди уфуриб турган хом бадан
кўрқарди дафъатан жон чиқишидан.
Едилар қабила қавмларини,
едилар уруғлар улуғларини.
Тимдалаб ковласанг тупроқ тагини
топурсан жисму жон синиқларини...
Шовиллаб дарёни минди тўлқинлар,
кесдилар томирин қонларга қориб.
Моҳитоб ортидан оқди кукунлар,
олиҳа абрлар жисмин кўпориб...
Бул йиртқич башарнинг хоки танида
қирилиб гум бўлган кўнгил нурларин
йўл очиб олмоқ-чун ришта-барришта
сизларни юборди Раббал оламийн...
Шайтоний хуружнинг васвасларидан
тилидан, кўзидан, ақлидан тониб,
қорин ва жимонинг ҳаром қасдида
кирганлар энг азиз маконни ёриб -
йиқилди, истиғфор айтди, йиғлади,
совқотган гўдакдек қаттиқ чинқираб,

у урвоқ танига илк бор сиғмади,
кўнглидан қурум ёш оқди тирқираб...
Оғир дард сўнгида кўз очган бемор -
оломон термилди некбин, ғамангиз,
дедингиз: "Жумлангиз қофиласолор
Ҳазрати Одамнинг фарзандларисиз..."
Осмон умқида макнун, сим-сиёҳ,
бир тийр учгандек ёниқ ва заррин,
дедингиз: "Беҳуда қон тўкманг, зеро,
қонингиз авлодга қолур... Сақланинг..."
Дил чиркин емирди оппоқ туздек Сўз,
Руҳ баргин қоғлади сабуҳий қиров.
Деддингиз: "Бу - фано. Бундан кетурсиз...
Бағоят олиста кетурсиз... Яёв!..."

МИРЗО БОБУРНИНГ ПИРИ ШАЙХ ҲИҚМАТУЛЛОҲ ИБН ЗИЁУЛЛОҲГА МАКТУБИ. ХОТИМА.

Тасбиҳ доналари жим ситиларди,
икки кифтингизга салом бердингиз.
Кўзингиз қаърида лавҳ титрарди,
узлат кечасида гирён эдингиз.
Дастордек тобланар минор узра моҳ,
аёғида оппоқ мусалло — абр.
Дарвиш боши узра маъюс хонақоҳ,
кошинлардан аста янграйди такбир.
Қиблағоҳ, фанога чўккан таъбирлар
наҳот рўё эди, наҳот туш эди.
Нафаслари кўкка етган валийлар

наҳотки бод эди, бир хуруш эди...
Бошим сиғмаган бу волидайн хоким
тўшак бўлсин десам, ўларга жон йўқ.
Магар жондан йўқдир заррае боким,
наҳотки бунда бир тоза иймон йўқ...
Қиблагоҳ, кифтидан учган ҳар бир бош
тамасхур-ла боқди сўнгги бор. Ёху..
Наҳот қилич бўлгай то охир йўлдош,
наҳот йўлдош бўлгай мангу тазарру..
Руҳлар нафасини тун аро туйдим,
ғариб бир андомлар кезди бошимда.
Қуръонни гар ёстиқ остига қўйдим,
қилич-қалқон турди икки ёнимда.
Қиблагоҳ, дайри дун пастладими ё
пастладими унинг итваччалари?
Қўлимиз қон, икки юзимиз қаро,
дуд ичида қолди ёзуғлар шаҳри.
Қиблагоҳ, йиғладим йиртиб бўғзимни,
кўнгил қони куйди юзимдан оқиб.
Мен қандоқ мусулмон дейман ўзимни
вайрон элатларнинг кўзига боқиб?
Қиблагоҳ, гоҳ қарғиш, гоҳ дуо ила
фано даштида бир адашган руҳман,
Фонийларга дедимки, "Эй, бу - қибла,
бош қўйинг, мен бошим қўйиб турибман..."
Қиблагоҳ, гоҳ савоб, гоҳ гуноҳ ичра
ялангаёқ дарвиш, олтин тож шоҳман.
Фонийларга дедим: "Бу - заҳар, ичма,
бул заҳардан, инон, ўзим огоҳман..."
Қиблагоҳ, гоҳ қиров, гоҳ аёзларда
байталу айғирда чарх кезган бодман.

Фонийларга дедим: "Кўз оч саҳарда,
Сен - Одамсан, Одам... Чиқарма ёддан!..."
Қиблагоҳ, тийра тун, ўтлуғ кундузлар,
кулоҳу тож кийиб қайтдим бир сиздан.
Фонийларга дедим: "Қара юлдузлар
сенинг жонинг ила қўпти ўрнидан..."
Офат оловининг қайсар тутуни
маҳв этар чоғи жисм баргларин,
юрагингга яқин тортигил ўтини,
чекма зарра ҳарис вужудинг ғамин..."
Фонийларга дедим: "Мен-да фаноман,
агар байтим қолгай қайси авроқда,
номозшому бомдод аро пайдоман
юрак ёшим томган зарра туфроқда..."
Фонийларга дедим: "Қонларим маним,
Қисматингиз Ҳаққа қайтмоқдир ҳалол,
қиличу қон талаб-тишлаган таним,
аёл эди сўнг бор чанг солган завол..."
Даҳр туялари қумга ботмасдан,
Ўғри тунамасдан умр молини,
даштда қирғий билан ҳамроҳ ётмасдан,
мен ҳам талаб кетдим айш аёлини.
Чўққи узра синмай моҳтоб аёғи,
тилка-пора бўлмаё абрлар лоши,
туйгуларга суриб нафс қайроғин,
қаро қилдим неча сулувлар қошин.
Мармар уфқ ости шоҳроҳин кечиб,
Офтоб дахмасига кирмасдан тамом,
мен ҳам қиличимни қинидан ечиб,
Неча оҳу ила адо этдим ком.
Саргашта дарёлар соҳили бўйлаб -

қисмат баҳри томон кетмасдан бадар,
малак мавж кафтида майи ноб хўплаб,
кетдим Ишқ қибласи - Карбало қадар.
Мен-да нигоҳимни Ҳақ каломидан
олиб сароб сўйи тиккан осий зот,
Мен-да хаёлимни ишрат жомидан
басо сархуш этган, басо қилган шод.
Мен-да қавм қони оққанда селоб,
наъра тортиб кирган бу селоб аро.
Мен-да азиз ҳислар ётганда бетоб
Жаҳонгир шаъни деб кўтарган ғавво.
Наҳрлар от солди пойимда кишнаб,
тўлқинлар ханжари синди умтилиб.
Мен осий галалар товонин тишлаб,
ерда ётганим йўқ чилпарчин бўлиб.
Машомимда кетди Ватан эпкини,
мени тутди наслу насабий ўчдан.
Кишанладим гоҳо қилич эркини,
жудо қилолмадим эркни қиличдан...
Мастчоҳ тоғларида нафас бўлди ёр,
оқ фотиҳа берди валийлар ўзи.
Қиблагоҳ, қонимда дуо бўйи бор,
Қиблагоҳ, тилимда Аллоҳнинг сўзи.
Қиблагоҳ, чўх ёмон бўлди, чўх ёмон,
ғариб эди Бобур тарк этган Ватан.
Ялангаёқ боқдим Самарқанд томон
Шаҳристоннинг ўра-тепаларидан.
Қиблагоҳ, чўх ёмон бўлди, чўх ёмон,
Мастчоҳда бир тошга байт битдим форсий.
Сангин маснад тикди менга кўҳистон,
Хатлонда тинди бул даҳр ғавғоси...

Авлиёлар кўрдим ҳар тош зиҳида,
ҳар ғор остонида дуч келди улар.
Мастур эди жами тоат дилида,
нигоҳида маҳфуз илоҳий нурлар.
Аммо ўлтиришар бетакаллуф, жим,
Хатлон узра оппоқ қорлар қорайди.
Уларга термилиб илк бор ўйладим:
"Бизим бу ит ўйин қайга борарди?.."
Юзларига боқдим - коса тўла нур,
қалблар Мавлавийдан лиқ тўла маҳзан.
Уларга дуч келгач, дедим: "Эй Бобур,
Шайбоний ҳам, сен ҳам бир кун ўласан!.."
Мен-да ётдим харсанг узра. Кечди тун.
Ғорга сингиб кетди зоҳид бедарак.
/Улар ҳолатини шарҳ этмак учун
ҳазрат Навоийнинг назари керак.../
Даралардан анбар ҳаволар елди,
Йўлбарсдек ҳайбатли тоғ хоралари,
Мен кўз очиб кўрган малакдек эди
Хатлон осмонининг ситоралари.
Ҳарбу зарб даштида толиққан қаттиқ -
йўлдошларим ухлар ёнимда беун.
Юрагимга оқиб кирди тун янглиғ
зоҳид нигоҳидан оққан мовий мунг.
Ой чирсиллар сопол кўзадек ёрти,
парча-парча нурлар кесар булоқни.
Гўё ҳар тун зоҳид кўкка элтади
тошлар тасбиҳини ўтирган тоғни.
Эй, сен - аллақандай йиртқич галалар
дастидан эл кезиб юрган дарбадар,
мана бундай яшар комил бандалар,

жоқ-жалолнинг сассиқ ҳидидан бадар.
Эй сен - ханжарини ўзига уриб,
ўзгаларга берган иссиқ жонини,—
нима қилдинг Темур авлоди бўлиб
Умаршайх Мирзонинг Андижонини?...
Эй сен - Хатлон уза бебок бандалар
кечкулидан бурда нон еган шаҳзод,
муборак бўлсин бу хирқа, жандалар,
харсангтошдан маснад - тахт муборакбод!..
Эй сен - амир назмин беҳуд муриди,
бу тун тингла Ҳофиз афсунларини,
тош устида қутлуғ девон турибди,
сочиб Саъдий Шероз маъжунларини.
Хатлон йиғоҳидан оқар чакралар,
бу ер назм пирларин даргоҳимиди?..
Мени жануб сори элтган шарпалар
Амир ҳазратларин арвоҳимиди?..
Кетдилар бош оққан тарафга қараб,
танҳо улус куйди улар доғида.
Наҳот яҳуд барҳақ деганди, ё Рабб..
"Пайғамбар бўлмассан ўз тупроғингда..."
Сулолалар келди-кетди басма-бас,
қаро ит келди, оқ итлар қувилди.
Таворих эл-улус қисмати эмас,
жаҳонгир шоҳларнинг ёзмиши бўлди.
Хатлон тоғларида зоҳидлар аро
мактуб иншо этдим сизга, қиблагоҳ,
Бошим узра балқар ой жаҳоноро,
фалак - дарвишлари уйғоқ хонақоҳ.
Тунни тилларида чайқатиб, зикр
тушаётган дарвиш чориқларидай,

хира тортиб борар тобора бокир
ситоралар Машриқ узра пайдар-пай...
Қиблагоҳим, қора шул тун ҳурмати,
синоаттоҳ Машриқ нурлари ҳаққи,
ориф хокдонида кукун ҳурмати,
ой юзида абр тўрлари ҳаққи.
Қиблагоҳим, ёруғ жаҳон ҳурмати,
Қаро тортаётган қисматим ҳаққи,
Мавлавийдан қолган девон ҳурмати,
тамом толе, тамом кулфатим ҳаққи.
Қиблагоҳим Хатлон хоки ҳурмати,
Мастчоҳ валийлари, пирлари ҳаққи,
Жаҳонгирнинг руҳи поки ҳурмати
ва ул зотнинг жумла мирлари ҳаққи.
Қиблагоҳим қонга қорилган тигим,
шамширлар чархлаган сўнгагим ҳаққи.
Жигарларим, ёру-дўст қисган тилим,
чакра-чакра оққан юрагим ҳаққи.
Қиблагоҳим, охир жисмимдан чиқиб,
жондошларга кетар бир жоним ҳаққи.
Хоки пойингизга йиғлаб, йиқилиб
етиб борар руҳу равоним ҳаққи.
Қиблагоҳим, қутлуғ Бароқўҳимда
ёлғизгина ёдгор қадамжо ҳаққи,
умрим бадалида қўймай қўлимдан
асраганим сизнинг шул дуо ҳаққи.
Банди-бандим қақшаб, тилларим куйиб,
мозорларга айтган падрудим ҳаққи,
ул ёрки тарк этди жон-жоним ўйиб,
хоки-пойи бўлган вужудим ҳаққи.
Қиблагоҳим, совуқ маснад устида

титраётган тошдек юрагим ҳаққи,
Боду бодиялар заҳри юзида -
бошим узра дорим- ўзбагим ҳаққи.
Кишноғида кишан узилган, зоти
туркийларга кетган айғирлар ҳаққи,
олти жиҳатимдан ўтиб фарёди,
сўнгагимга синган ҳақирлар ҳаққи.
Рўзгор шамолида тўзган саҳфалар -
дилим лавҳидаги девоним ҳаққи,
Ҳаётимда жумла саҳву сакталар,
мени Бобур қилган армоним ҳаққи.
Тожим узра кулоҳ кийганман, тиланг,
Заҳриддин эмас минбаъд гадоман.
Қиблагоҳим, сўнг бор шафоат қилинг,
дайр маҳшаргоҳи ичра фаноман...

ХЎҚАНДЛИК ЭШОНИ БЎРИХОННИНГ ЖОНОРОЛ ИСКОБИЛГА ЙЎЛЛАГАН НОМАСИ 1875 МЕЛОДИЙ ЙИЛ

Бул офоқда иймон номлиғюрт борлигини
сиз жаноби жоноролга балки айтмишлар
ва тонг эмас, ўзимиздан чиққан балолар -
маслакфуруш, маснадфуруш, кафанфуруш -
кўп шаҳидлар қаторида Эшон Бўрининг
хирқасин ҳам аллақачон сизга сотмишлар...
Аммо мактуб битмоғимдан мурод бул эмас.

Мен Эшони Бўрихонман -

Аллоҳ бандаси,

Хўқанд отлиғ музофотнинг бир фуқароси.

Сиз жаноби жоноролга балки эрта кун,
эҳтимолки юз йилда н сўнг аён бўлажак
ҳақиқатни айтиб қўйиш мен учун фарздир.
Ла илаҳа иллалоҳу

Муҳаммадар росулуллоҳ...

Сиз жаноби жонорал ва барча зобитлар
ўйлайсизки бу қирғинлар, қувғинлар учун,
бу ҳақорат, бу хиёнат, хўрликлар учун
ҳеч ким жавоб бермас.

Ўйлайсизки, бул бегуноҳ халқларнинг бошин,
тилин, динин, эътиқодин ва хотирасин,
ор-номусин оёқ-ости қилганлар учун
ҳеч ким жавоб бермас.

Ўйлайсизки, сувлар оқиб ўтдилар бадар,
мавжларида ғарқоб бўлди барча қилмишлар.

Ўйлайсизки, йўқ қилинган буюк бир тарих
ҳалокати учун ҳеч ким жавоб бермайди!..

Ўйлайсизки, бу "саводсиз ва оми" халқлар
яхшилиқ ва ёмонликнинг фарқин билмайди.
Ўйлайсизки, бу "латтабош" саланг дарвишлар,
бу "оломон", бу "тузем", бу "сарғу саллалар"
хуллас, тўқсон тўққиз фоиз "бесавод пода"
ҳеч нарсани кўрган эмас ва билмайди ҳам!
Ўйлайсизки, Бухоронинг бошини еган,
Самарқандни, Хоразмни кўкка совурган
зобитларнинг мушугини ҳеч ким "пишт"
демас!
Ўйлайсизки, қабристонлар жим-житдир ҳали,
ўйлайсизки, тупроқ йўллар жим-житдир ҳали,
ўйлайсизки, узун кўйлак кийган ва юзин
фосиқлардан яширган ҳур аёллар жим-жит!..
Ўйлайсизки, мадрасалар ва мақбаралар
анчайин бир ғишт девордир ва шунинг учун
истасангиз қамоқхона қиласиз. Сўнгра
тили бору кўзи борни қамайверасиз!
Ва ниҳоят, қамаш учун қолмаса одам,
меҳмонхона қиласизлар ё ишратхона,
аста-секин ислоҳот ва... исловатхона!..
Ўйлайсизки, истасангиз бор қиласизлар,
истасангиз йўқ қиласизлар,
ўйлайсизки, истасангиз бу "эшак"ларни
нор қиласизлар ва... минасизлар...
Ўйлайсизки, мўминларнинг покиза дили
қилич ва қон нафасидан ҳазар қилади,
ўйлайсизки, итоаткор ва заҳматкаш эл
ибодату меҳнат учун яралгандир, бас!..
Ўйлайсизки, аёллари йиғлоқи, заиф,
эркаклари ор-номусли,

шунинг учун замбаракнинг ўқи билинмас,
ҳаромият ва ғаш билан енгса бўлади!..

Ўйлайсизки, улуғ тарих соҳиби бу эл
жуда қаттиқ чарчагандир, жуда абгордир,
ўйлайсизки, Осиёнинг дарвозаси йўқ,
соҳиби йўқ, сардори йўқ Амир Темурдек!..
"Занчалиш" тўрт хонлик билан беш-ўнта
беклик

бир-бирининг гўштини еб ётар ит каби!..
Ўйлайсизки, айти пайтдир бу ерларни ҳам
улуғ Руснинг занжирлари билан боғламоқ
ва юзлаб хур халқлар каби

"ваҳший Шарқ"ни-да
занжирларин шарақлатиб мангу судрамоқ!..

Ўйлайсизки, бу дунёда бирор-бир миллат
сизсиз йўлин тополмайди, олға босмайди!..

Ўйлайсизки, қонн и бу халқ ювмас қон билан,
жонни бу халқ олмас жон билан!..

Ўйлайсизки, бу халқ сизга олтин ғазнадир,
оқ пахтадир, иссиқ нондир, мардикорлардир!

Ўйлайсизки, бу лойтомлар, бу чордеворлар
аллақандай ибтидоий ғорлардан нишон
ва бу хароб кулбаларда яшаган эл ҳам
ё шайтондир, ё авомдир, ё ҳуд ваҳшийдир!..

Ўйлайсизки, бу қўймижоз ва қора халқлар
"ла илаҳ.."дан ўзга сўзни эшитмаганлар.

Ўйлайсизки, Амриқони эшитмаганмиз,
Оврупани бизлар билмаймиз!

Ўйлайсизки, биз билмаймиз аждодларимиз
бу дунёни тетапоя қилганин ҳам,
бу дунёни елкасида тутганин ҳам,

Амриқони, Оврупони ўқитганин ҳам!
Ўйлайсизки, сиз қул қилган бу жаннат макон
хазинадан ўзга нарса эмасдир мутлоқ!..
Ўйлайсизки, бунда улуғ руҳу арвоқлар
ялмоғизлар ҳақидаги кўҳна эртақдир.
Ўйлайсизки, сизлар бузган мазористонлар -
анчайин бир жасадларнинг маконатидир! /
Ўйлайсизки, Амир Темур туғилмас қайтиб,
Аллоҳ уни ер юзига юбормагайдир!..
Ўйлайсизки, на Ғаззолий, на Замаҳшарий,
на Халложу на Аттору на Шамс Табризий,
на Мавлоно Жалолоддин Румий, на Жомий,
на Навоий... на... —
бутун Шарқ сафсатадир!..
Сиз жонорол жаноблари, унутмангизки,
мусулмонлик - тўғрилиқдир,
мусулмон ҳақдир!
Филҳақиқат, Императўр ҳазратлариға
мурдорона мактубингиз битар экансиз,
ўйлайсизки, карвон-карвон ўғирланган мулк -
мазорларнинг тошидан то устухонгача,
қўлёзмаю девоналардан то Қуръонгача,
жонимиздан, қонимиздан тузу нонгача
Петербуртта ташилганин ҳеч ким билмайди!..
Сиз жонорол ҳазратларин огоҳ қиламан:
Аллоҳ ҳаққи ва ул зотнинг Каломи ҳаққи
Ҳаққу Жиҳод майдонида Эшон Бўрихон
жумла ғози бандалардек мен-да ғозиман,
жумла шаҳид бандалардек мен-да
шаҳидман!..
Аллоҳу Акбар!..

Муаллиф
Асқар МАҲКАМ

ТАВАЖЖУҲ
Шеърий қисса

Нашрга тайёрлаганлар
Абдулбосит АБДУЛБОРИЙ ўғли
Алишер АБДУМАВЛОН

Ўзбекистон Республикаси Давлат
матбуот қўмитаси Тошкент матбаа комбинатининг
ижарадаги корхонасида босилди.
700129, Тошкент, Навоий кўчаси, 30.

Босишга 7.09.92й. рухсат этилди.
Қоғоз ўлчами 60x90 1/32 2-сонли қоғоз.
Офсет босма усули. 5000 нускада.
сон буюртма.7546